

Afscheid van 'stinky tofu', bouwstof en hypocrisie

In China is niets makkelijk, maar alles mogelijk; de vraag 'waarom' stelt niemand.

Bert van Dijk
Sjanghai

Als alles goed gaat, kom ik na een ruim drie maanden lange reis half september weer aan in Nederland. Precies zeven jaar geleden boekte ik een enkele reis Sjanghai om aan de slag te gaan als China-correspondent voor Het Financieele Dagblad. Mijn hoofd zit nu vol onuitwisbare indrukken en de doordringende geuren van bouwstof, stinky tofu — die zo ruikt door fermentatie — en zomervochtigheid. De drilboren en het nachtelijke 'motorgehuil' van de Lamborghini's en Ferrari's op de futuristisch met neon verlichte snelweg die hoog boven de grond dwars door de stad slingert, echoen nog na.

Ik heb mijn 'westerse' logica losgelaten en me erbij neergelegd dat in China geduld en vasthoudendheid belangrijker zijn om succes te hebben. In China is niets makkelijk, maar alles mogelijk. Het zijn de indrukken die me voor de rest van mijn leven zullen blijven herinneren aan wat misschien wel de zeven 'vetste' jaren van het moderne China zijn geweest.

Achteraf voelt mijn vertrek uit Nederland alsof ik precies op het juiste moment van boord ben gestapt van een zinkend schip. De wereld stond aan

de vooravond van een van de grootste financiële crises uit de geschiedenis. De Amsterdamse beursgraadmeter stond in september 2007 nog op het hoogste niveau in zes jaar en optimisme vierde hoogtij.

Maar nog geen jaar later viel de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers om en werd de internationale financiële sector in een diep moeras getrokken. De AEX-index kelderde in het eerste jaar na mijn vertrek met 60%. Hierna volgden zes jaar van ploeteren, oplopende werkloosheid, recessie en wegzakkend consumenten- en ondernemersvertrouwen.

Maar niet in China.

In mijn nieuwe thuisland was de wereldwijde financiële crisis een abstract begrip. Wanneer ik uit mijn appartement in hartje Sjanghai keek, zag ik elke dag een nieuwe verdieping op die wolkenkrabber in aanbouw, of de opening van een nieuwe 'flagship store' van Apple.

En wat in Sjanghai is gebeurd, heeft ook in honderden andere Chinese steden plaatsgehad. Maar: de vooruitgang bereikt in feite 'slechts' tientallen, hooguit een paar honderd miljoen Chinezen. Immense aantallen. Maar honderden miljoenen, ja misschien wel één miljard Chinezen, zijn niet op de voortdenderende trein gesprongen. Of hebben er niet op kunnen springen.

De toenemende ongelijkheid, leegstaande nieuwbouwwijken, het extreme materialisme, de enorme druk op de jeugd om een baan en partner te vinden, groeiende ontevredenheid en onrust, woede over illegale landontwikkeling en gedwongen huisuitzettingen, een snel vergrijzende bevolking, achterblijvende sociale voorzieningen, dichtslibbende wegen, snel oplopende lonen, archaisch onderwijs, onbetaalbare zorg, veel corruptie: het zijn de effecten van jarenlange ongebreidelde groei. Ik heb ze bij mijn reizen door bijna alle provincies en

“

'Chinezen lijken zich te hebben neergelegd bij hun situatie, hoe die ook is'

Bert van Dijk

autonome regio's van China van dichtbij gezien.

Wat me daarbij keer op keer verbaasde, was hoe Chinezen zich lijken te hebben neergelegd bij hun situatie, hoe moeilijk die soms ook is. Vraag ze waarom ze dingen doen zoals ze die doen, of waarom ze iets niet anders zouden doen, of wat ze ergens zelf van vinden, en stevast krijg je een verbaasde blik. Er is geen waarom. 'No why.' Het is in China zoals het is. Je kunt er toch niets aan veranderen. De Communistische Partij heeft haar bevolking de afgelopen decennia murw geslagen.

De grootste moeite heb ik persoonlijk met de keiharde op uiterlijk vertoon gerichte extreem concurrerende maatschappij. Alles draait in China en vooral in Sjanghai om geld en status. Wel een iPad en iPhone, maar wonen in een hok zonder ramen.

Sjanghai is een van de meest dynamische, spannendste en leukste steden die ik ken, maar ik erger me tegelijkertijd aan het extreem trage internet — door de censuur —, de luchtvervuiling en het ontbreken van elk openbaar politiek debat. De ongeëvenaarde regeldrang van de overheid, die bang is voor elke vorm van spontaniteit, past bovendien niet bij een stad die over een paar jaar een internationaal toonaangevend financieel centrum wil zijn.

Ook stoort ik me aan de ongegeneerde hypocrisie van de Chinese overheid. Van het onschuldige soort door bij de ingang van de grootste openbare markt voor nepspullen in Sjanghai grote rode bannieren op te hangen met een oproep om intellectueel eigendom te beschermen, tot het ernstiger soort van regelrechte geschiedvervalsing. Wel Japan op de vingers tikken en aansporen te leren van zijn eigen verleden, maar dat zelf onder geen beding bereid zijn te doen. Het Tiananmen-drama, deze week precies 25 jaar geleden? Geen letter in de Chinese media deze week. De Culturele Revolutie? Een land dat respect wil afdwingen, dient ook de moeilijke periodes uit zijn eigen verleden durven te bespreken.

China hunkert naar meer 'soft power' in de rest van de wereld. Maar het heeft moeite te begrijpen dat dat niet kan wor-

den afgedwongen door een paar miljard dollar te investeren in een internationale pr-campagne met glooiende heuvels vol rijstvelden of door een Chinese Hollywood-filmindustrie op te zetten, zonder artistieke vrijheid aan regisseurs te geven. Het werkt niet om tegen mensen te zeggen: 'Vind mij leuk'. De diensten, cultuur en waarden en normen van een land moeten uit zichzelf aantrekkingskracht gaan uitoefenen. En dat gebeurt voorlopig nog maar moeizaam.

De economie mag dan al drie decennia met 10% groeien, maar hoe goed doe je het als een groot deel van het rijke en goed opgeleide deel van de eigen bevolking het liefst vertrekt en zijn kinderen naar het buitenland stuurt? Waar blijven de asielzoekers in China? Kennelijk vindt niet iedereen het het beloofde land.

Ik beseft dat bovenstaande een generalisatie is en dat de omvang van het land ertoe leidt dat elk verhaal en elke visie waar is. En ja, ook in Nederland is er veel mis, maar na zeven jaar in China te hebben gewoond meen ik wel dat we in Nederland wat meer onze zegeningen en vrijheden zouden mogen waarderen. Vol vertrouwen stap ik weer op het zich weer oprichtend 'Europa-schip'.

**Nage-
maakte
tassen
op een
expo-
sitie in
Peking.**

FOTO: RTR

**Chinezen
langs de
kust van
de rivier
Huangpu,
bij
Sjanghai.**

FOTO: RTR

